

Kasetsart Journal of Social Sciences

journal homepage: <http://kjss.kasetsart.org>

ฐานคิดว่าด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา: การปะทะสังสรรค์ระหว่างสารัตถนิยมและ สากลนิยมสู่ขอบข่ายภูมิทัศน์ทางปัญญา

Fundamental concepts of Southeast Asian studies: The interaction between ideologies of essentialism and cosmopolitanism, defining the intellectual landscape

เกตุชพรรณ คำพุด

Kedchapan Kamput

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10200

Southeast Asian Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Bangkok 10200, Thailand

Article Info

Article history:

Received 17 November 2017

Revised 3 August 2018

Accepted 11 August 2018

Available online 31 October 2019

Keywords:

area studies,
cosmopolitanism,
disciplinary,
essentialism,
Southeast Asian studies

Abstract

The objective of this research is to explain the development of fundamental concepts relating to Southeast Asian studies. The research found that the concepts are justified by essentialism and cosmopolitanism where they are adapted in accordance with the context of knowledge that changes overtime. The conceptual frameworks originating from oriental studies to area studies are used to define the intellectual landscape. It is derived from genealogy of intellectual traditions and essential principles. These have created new concepts of Southeast Asian studies in two aspects; 1) neighbour studies through the theory of Asia as method; and 2) regional studies through the comparative area studies (CAS). Both studies lead to trans-disciplinary concepts which are important to the new discipline Southeast Asian studies that is engaged with the current ASEAN community context.

© 2019 Kasetsart University.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่ออธิบายพัฒนาการของฐานคิดสำคัญว่าด้วยการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดสารัตถนิยมและแนวคิดสากลนิยมตามลำดับขั้นแห่งพัฒนาการของศาสตร์วิชาสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่เปลี่ยนผ่านไปตามบริบทแห่งความรู้ นับตั้งแต่กรอบคิดบูรพคดีศึกษาจบจนมาสู่อาณาบริเวณศึกษาส่วนเป็นขอบข่ายภูมิทัศน์ทางปัญญาจากมรดกทางวิชาการของวงศัวัณวณเครือ

แห่งสำนักคิดและศาสตร์วิชาที่หลากหลาย อันนำมาสู่มนทัศน์ใหม่ของการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในสองระนาบสำคัญ 1) ระดับการศึกษาเชิงเพื่อนบ้านศึกษาผ่านระเบียบวิธีแห่งเอเชีย (Asia as method) และ 2) ระดับการศึกษาเชิงภูมิภาคศึกษาด้วยอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative area studies: CAS) เพื่อที่มุ่งไปสู่การศึกษาแบบข้ามศาสตร์วิชาอันจะช่วยก่อรูปขึ้นเป็นศาสตร์วิชาใหม่ๆ สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาอย่างมีพันธกิจสัมพันธ์กับบริบทความรู้แห่งประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน

คำสำคัญ: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา อาณาบริเวณศึกษา ศาสตร์วิชา สารัตถนิยม สากลนิยม

E-mail address: kkamput@tu.ac.th.

Peer review under responsibility of Kasetsart University.

บทนำ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียอาคเนย์ หรืออุษาคเนย์ในฐานะดินแดนแห่งอนุภาคตะวันออกเฉียงใต้ถูกส่งกับไว้กับความหมายในเชิงภูมิภาค เมื่อประดิษฐ์กรรมทางการเมืองแห่งยุคจักรวรรดินิยมออกแบบให้ปรากฏซึ่งเส้นเขตแดนเพื่อขีดเส้นแบ่งปันทรัพยากรจากอำนาจเหนือที่ยึดครอง พร้อมๆ กับความพร่าเลือนของแว่นแคว้นอันซึ่งเป็นภาวะธรรมชาติของผู้คน ณ ดินแดนแห่งนี้ ขณะที่ยุคสมัยแห่งการรู้แจ้ง (age of enlightenment) ได้เคลื่อนตัวจากโลกตะวันตกสู่โลกตะวันออกที่มาพร้อมๆ กับขบวนการวิพากษ์นิเวศวิทยาและนิเวศนิยม ศิลปวิทยาการกลายเป็นเครื่องมือทรงอำนาจภายใต้แบบแผนการล่าอาณานิคม เมื่อองค์ความรู้ว่าด้วยดินแดนอันมั่งคั่งแห่งนี้ถูกอธิบายตามแต่ละศาสตร์วิชา ดังสนามประลองยุทธ์ของนักคิดนักเขียนตามแต่ละสำนักคิด ตามแต่สังกัดแห่งประเทศเจ้าอาณานิคม และเมื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งนี้เคลื่อนผ่านออกจากอาณานิคม สู่บริบทสงครามโลก สงครามอินโดจีนและสงครามเย็น ความเป็นภูมิภาคจึงได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นตามสถานการณ์ (contingent region) ทางการเมืองและความมั่นคงด้วยมโนทัศน์ที่ว่าด้วยการสร้างชาติและความทันสมัยผ่านวาระการพัฒนาของประเทศต่างๆ ที่เชื่อมร้อยไว้กับสถานการณ์ของโลกซึ่งถูกอธิบายผ่านแบบแผนการศึกษาเชิงวิเทศศึกษาที่เติบโตขึ้น และภายใต้มหายุทธศาสตร์ (the Grand Strategy) แห่งจักรวรรดินิยมอเมริกาเพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ความรู้ความเข้าใจเชิงภูมิภาคจึงก่อรูปขึ้นภายใต้แบบแผนการศึกษาเชิงอาณานิคมศึกษา

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาถือเป็นหนึ่งในแบบแผนการสร้างองค์ความรู้ด้วยอาณานิคมศึกษาซึ่งได้กลายเป็นมรดกคิดของโลกวิชาการตะวันตกสำหรับใช้เป็นแนวทางการศึกษาภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก จากจุดเริ่มต้นของการสืบเสาะแหล่งอารยธรรมต่างๆ เพื่อมนุษยชาติที่มีร่วมกัน เจตจำนงเดิมเคลื่อนคล้อยเปลี่ยนผ่านไปพร้อมๆ กับระเบียบวาระอย่างใหม่ที่เข้ามาเติมต่ออย่างต่อเนื่องทั้งการสร้างจักรวรรดินิยมแห่งยุคอาณานิคม การจัดระเบียบโลกใหม่แห่งรัฐในประชาคมโลก แบบแผนความรู้และศาสตร์วิชาต่างๆ ก็ได้ยคราสสู่ภูมิภาคแห่งนี้ พร้อมๆ กับผู้คนภายนอกที่เข้ามาค้นหาร่องรอยของเรื่องราวแห่งอดีตกาลและจดบันทึกไว้ตามโลกทัศน์แห่งตน องค์ความรู้ถูกส่งคายนาครั้งแล้วครั้งเล่าจนก่อรูปเป็นแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญในโลกวิชาการอยู่อย่างมากมาย ตลอดจนสายธารแห่งวิชาการนี้ที่ทอดยาวมาหลายทศวรรษล้วนแล้วแต่มีเหตุการณ์อันท้าทายต่อโลกวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาอยู่อย่างเสมอปฏิบัติกรเชิงวาทกรรมเกี่ยวกับความรู้และวงศาวานเครือของเหล่านักวิชาการที่เติบโตขึ้นตามแต่ละสำนักคิดนั้นก็ได้ช่วยเสริมต่อรากฐานความรู้อย่างเบิกบานร่วมกัน

บทความวิจัยนี้เพื่ออธิบายพัฒนาการของฐานคิดสำคัญว่าด้วยการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดสารัตถนิยม (essentialism) ที่มีฐานคิดที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมีความจริงตามธรรมชาติที่สามารถค้นพบและพิสูจน์ได้ อันนำมาสู่ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมที่ว่าด้วยรูปแบบของการศึกษาในสิ่งที่ป็นเนื้อหาสาระ (essential subject-matter) ที่เป็นวิชาพื้นฐานที่มาจากการเลือกสรรความคิดดั้งเดิมจากหลายแหล่งและการถ่ายทอดสืบทอดไป และกรอบแนวคิดสากลนิยม (cosmopolitanism) หรือจักรวาลทัศน์นิยม ตามที่นักทฤษฎีสถิตักสังคมวิทยาเชิงประวัติศาสตร์ได้พัฒนาแนวคิดความทันสมัยที่มีความหลากหลายทั้งในส่วนในระดับโลกและระดับท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดหลังเอกสากลนิยม (universalism) ที่ได้เปิดพื้นที่ใหม่แห่งวาทกรรมด้วยเครือข่ายวิชาการของสำนักคิดต่างๆ ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ของโลกวิชาการอันเป็นหนึ่งเดียวกัน จากกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ นำมาสู่การทบทวนบริบทและเงื่อนไขของการพัฒนาการแห่งศาสตร์วิชาที่มีอิทธิพลต่อแง่มุมเชิงวิชาการและสถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาอันใคร่ครวญและร่วมกันขบคิดภายใต้กระแสนิยมเพื่อมุ่งสู่ประชาคมอาเซียนที่ท้าทายอยู่ในปัจจุบัน

การทบทวนเอกสาร

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในเชิงประเด็นวิชาการที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นด้วยแนวโน้มของการทำให้เป็นสากลทั้งเชิงแนวคิดทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบสหวิทยาการกับแนวทางอาณานิคมศึกษา (Szanton, 2002) โดย Klein และ Newell (1997) ได้ร่วมกันพัฒนารอบการอธิบายสหวิทยาการไว้ ซึ่งอธิบายได้ใน 2 ระดับขั้นคือ ขั้นแรกเกี่ยวกับมุมมองของสาขาวิชา (disciplinary perspective) ขั้นที่สองเกี่ยวกับการบูรณาการเชิงลึกผ่านมุมมองที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (comprehensive perspective) ขณะที่ Toulmin (2003) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ที่ประกอบไปด้วย ขั้นตอนแรกที่ว่าด้วยวิธีการวิเคราะห์อาณานิคมศึกษานั้นจำต้องอาศัยวิธีการศึกษาทางสังคมศาสตร์และขั้นตอนต่อมาด้วยการกำหนดเชิงบริบทที่สามารถนำการศึกษาแบบข้ามสาขาวิชา (cross-disciplinary) มาประยุกต์ใช้ได้กับอาณานิคมศึกษา ทั้งนี้บริบทเชิงพื้นที่ในเชิงลึกของอาณานิคมศึกษานั้นถือเป็นสิ่งสำคัญเพื่อความเท่าทันต่อพลวัตของปรากฏการณ์ทางสังคม ดังนั้นแนวทางการศึกษาจึงต้องอาศัยการทับซ้อนของวิทยาการเชิงพื้นที่ (area-discipline overlap) ร่วมอยู่ด้วยสำหรับการศึกษาอาณานิคมศึกษา (Emmerson, 2008)

การศึกษาพัฒนาการของฐานคิดสำคัญว่าด้วยการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นเล็งเห็นถึงพัฒนาการที่เปลี่ยนผ่านตามกรอบแนวคิดสำคัญอันได้แก่ กรอบแนวคิดสารัตถนิยมที่ว่าด้วย

รูปแบบของการศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระเพื่อสืบทอดความคิดแบบดั้งเดิมนั้นถือว่ามีความสำคัญต่อพื้นที่ความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิม (McVey, 1995) ขณะที่ภายใต้บริบทโลกในยุคโลกาภิวัตน์ แนวคิดสากลนิยมถือว่าเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการประสานมุมมองการเรียนรู้ข้ามชาติเพื่อมุ่งสู่พื้นที่ความเข้าใจเกี่ยวกับอาณาบริเวณศึกษาอย่างเป็นกลางและสามารถตีความข้ามบริบทได้ผ่านมุมมองแบบพหุสาขานิยมได้โดยเฉพาะภายใต้บริบทการอธิบายตามแนวคิดสกุลหลังอาณานิคมและแนวคิดสกุลหลังโครงสร้างนิยม (Jackson, 2003b) โดยที่ทฤษฎีวิทยาหลังโครงสร้างนิยมถือเป็นสกุลความคิดสายฝรั่งเศสที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อโลกวิชาการสมัยใหม่ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับพื้นที่วิชาการแบบใหม่ที่ว่าด้วยการศึกษาพื้นที่เชิงวิพากษ์ (critical geography) เพื่อมุ่งปลดปล่อยความคิดผู้คนในสังคมให้เป็นอิสระและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการศึกษา (Jackson, 2003b) ตามแนวทางของ Michel Foucault นั้นกล่าวไว้ถึงการวิพากษ์อย่างท้าทายต่อระบบการศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมทั้งโบราณคดีของความรู้ (archaeology of knowledge) วงสาวิทยา (genealogy) ระบบความคิดแห่งยุคสมัย (episteme) ซึ่งสามารถอธิบายการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางปัญญา (intellectual landscape) ตามพัฒนาการของแนวทางการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาด้วยการอาศัยความคลุ่มลึกของศาสตร์การสอน (pedagogical) นั้นมีส่วนสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ซึ่งมีที่มาจากกระบวนวิธีอาณานิคมศึกษา (Bonura & Sears, 2007) อันประกอบด้วยวิธีการแบบศาสตร์วิชาเดียวและวิธีการหลากหลายศาสตร์วิชา (mono-multi-disciplinary approaches) ที่ต่างมีจุดเน้นที่ต่างกัน โดยที่ในด้านการสอนของภาควิชาต่างๆ นั้นจะมีความโอนเอียงไปสู่การใช้ศาสตร์สากลทั่วไป (nomothetic/ theoretical) ตามทฤษฎีเป็นสำคัญ ในขณะที่นักวิจัยจากสถาบันวิจัยต่างๆ มักจะใช้ศาสตร์ที่แสดงตัวตนได้อย่างชัดเจน (ideographic/ configurative) ตามสัณฐานของความเชี่ยวชาญ ซึ่งทั้งสองจุดเน้นดังกล่าวนี้เป็นวิธีการศึกษาที่สำคัญต่อการพัฒนากรอบแนวคิดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาด้วยวิธีการศึกษาแบบพหุวิทยาการและแบบสหวิทยาการสำหรับการศึกษายุคภูมิภาค (Mohtar, 1997) และภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงอาณานิคมศึกษาที่ตระหนักถึงการมีอยู่ของพรมแดนทางความคิดนั้นได้นำมาสู่แนวทางแสวงหาความรู้ใหม่ที่เรียกว่าองค์ความรู้เชิงศาสตร์วิชาเฉพาะพื้นที่ (area-based disciplinary knowledge) (Mignolo, 2000)

การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาภายใต้จินตนาการทางวิชาการที่มีต่อบริบทความรู้ใหม่ๆ นั้นได้นำมาสู่ระเบียบวิธีแห่งเอเชีย (Asia as method) ที่เกิดขึ้นภายหลังอิทธิพลทางความคิดของกลุ่มนักวิชาการอาณานิคมนั้นลดลง เพื่อมุ่งสู่การสร้างองค์ความรู้ของเอเชียหรือวิธีวิทยาเอเชียด้วยการอ้างอิงสากล (inter-referencing)

ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์สังคมและหมวดหมู่สังคมอย่างเป็นระบบในบริบทของเอเชียด้วยการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อสร้างพื้นที่ว่างสำหรับประวัติศาสตร์อันเป็นหนึ่งเดียวกัน (Chen, 2010) ซึ่งได้นำมาสู่กลยุทธ์การศึกษาอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative area studies: CAS) โดยมีแนวทางการศึกษาที่สำคัญอันประกอบด้วย 1) ความสำคัญของบริบททางประวัติศาสตร์ 2) การเปรียบเทียบหลากหลายมิติ 3) วิธีการกำหนดสมมติฐานที่ชัดเจน 4) แนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดการวิจัย (Basedau & Köllner, 2007) และสำหรับการศึกษาเอเชียศึกษานั้นแนวคิดหลังสมัยใหม่และแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาถือได้ว่าเป็นกรอบการศึกษาเชิงพื้นที่ที่มีความสำคัญในภูมิภาคแห่งนี้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันโจทย์ที่ว่าด้วยการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยาอย่างลุ่มลึกนั้นก็ได้นำมาสู่บรรดปริวรรตศาสตร์แนวใหม่ (new hermeneutical frameworks) ที่ว่าด้วยแนวคิดการตีความแนวใหม่ (Abraham, 1999) ซึ่งสำคัญต่อมุมมองเชิงวิพากษ์ที่มีต่อภูมิภาคไว้อย่างหลากหลาย รวมถึงการถกเถียงเรื่องเอเชียภิวัตน์ซึ่งสำคัญต่อพื้นที่วิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้อาศัยกรอบการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) สำหรับการศึกษาพัฒนาการของฐานคิดสำคัญว่าด้วยการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ด้วยข้อมูลสำคัญอันเกี่ยวกับศาสตร์วิชาสำคัญและวิธีวิทยาสำหรับการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นได้อาศัยการศึกษาเอกสารจากห้องสมุด (library research) โดยแหล่งข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ารวบรวมที่สำคัญ ได้แก่ หอสมุดสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (ISEAS Library/ ISEAS-Yusof Ishak Institute) มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยมาเลเซีย ศูนย์เอกสารประเทศไทย (Thailand Information Center: TIC) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มุมปวย เพื่ออุทยานและเอเชีย (Puey's Corner for South-East Asia and ASEAN) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น สำหรับการรวบรวมข้อมูลชุดวิทยุที่นำมาปริทัศน์เอกสาร อันได้แก่ รายงานการประชุมวิชาการ หนังสือและตำราวิชาการทางประวัติศาสตร์ วารสารทางวิชาการซึ่งถูกตีพิมพ์โดยสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยชั้นนำทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา พร้อมกับนำเสนอในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (analytical description) ซึ่งประกอบ 2 ส่วนคือ 1) การปริทัศน์เอกสารข้อมูลพร้อมนำเสนอตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลังตามห้วงเวลา 2) หมวดหมู่หัวข้อตามกรอบเค้าโครงเนื้อหาเพื่อนำเสนอทิศทางของพัฒนาการของการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

กรอบคิดสารัตถนิยม (Essentialism) กับการนิยามความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

คำกล่าวแรกเริ่มถึงดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเกาะเกี่ยวกันนั้นสามารถสืบย้อนตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ในยุคเริ่มแรก ซึ่งอธิบายไว้ถึงการก่อร่างและการมีอยู่ของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากสำนึกของรัฐเพื่อนบ้านที่แต่ละรัฐมีส่วนร่วมในฐานะเมืองคู่มิตรเมืองคู่ค้าของเหล่าอาณาจักรต่างๆ (Robson, 1995) ตั้งแต่คณะสำรวจทั้งชาวจีนและชาวญี่ปุ่นที่กล่าวถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าคืออาณาจักรแห่งทะเลใต้ (Nanyang, Nampo) (Huan, 1970) ขณะที่งานวิชาการของชาวอินเดียนั้นเรียกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าสุวรรณทวีป (Suwamadvipa) รวมถึงการเดินทางของชาวมุสลิมในช่วงศตวรรษที่ 14 และ 15 เข้าสู่ ดินแดนใต้ลมหรือโลกมลายู แห่งนี้ (Abu-Lighod, 1989) และนับเนื่องต่อมาจวบจนชุดการอธิบายของ George Coedès (1968) ที่มองดินแดนแห่งนี้ว่าเป็นพื้นที่อาณานิคมทางวัฒนธรรมของกลุ่มรัฐอินเดียน (Indianized states) ซึ่งนั่นก็ได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่นักวิชาการรุ่นหลังๆ ต่อมาในการสืบย้อนอารยธรรมจากอินเดียนเพื่อทำความเข้าใจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแต่ละหน่วยย่อยๆ ของแต่ละสังคม ทั้งนี้ในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อการอธิบายถึงดินแดนอุษาคเนย์แห่งนี้มักมีฐานคิดที่ผูกโยงไว้กับบริบททางสังคมและการเมืองที่สำคัญๆ เมื่อครั้งอดีต และจะถูกนำมาใช้เป็นกรอบการศึกษาและการนิยามเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่มุมเชิงภูมิภาค (ปิ่นแก้ว, 2558) ขณะที่การย้อนสืบค้นผ่านกรอบคิดเชิงทางประวัติศาสตร์นั้นก็ช่วยสร้างกรอบอธิบายอย่างเปิดกว้างต่ออิทธิพลจากภายนอกที่มีต่อภูมิภาคแห่งนี้ ทั้งจากการค้ายุคพาณิชย์นิยม อุดมการณ์ความคิด และขนบวัฒนธรรม รวมถึงการเข้ามาของผู้คนต่างชนชาติ (Wolters, 1994)

ในช่วงศตวรรษที่ 19 โลกวิชาการยุโรปมีพัฒนาการของการแยกศาสตร์วิชาออกจากกัน ได้แก่ สังคมศาสตร์ (social science) มนุษยศาสตร์ (humanities) และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural science) ซึ่งการก่อเกิดขึ้นของศาสตร์วิชานั้นได้ยังผลให้มีอำนาจเหนือแห่งโลกวิชาการในศตวรรษต่อมา (Wallerstein, 1997) สืบเนื่องจากรากฐานของการก่อเกิดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นเป็นเสมือนวิชาแห่งการเสาะแสวงหาความรู้ (an object of inquiry) อิทธิพลในเรื่องความหลักแหลมในเชิงวิชาการจึงกลายเป็นข้อพิจารณาอย่างสำคัญและถือเป็นเงื่อนไขของการช่วงชิงพื้นที่วิชาการในช่วงทศวรรษ 1960–1970 (Heryanto, 2007) เมื่อศาสตร์วิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อครอบงำเชิงความหมายแก่ผู้คนทั่วไปด้วยการอธิบายอย่างธรรมชาติ ดังเช่น Craig J. Reynolds เรียกว่าการทำให้เป็นของแท้ (authenticate) ซึ่งกระบวนการทำให้เป็นของแท้นี้มักอาศัยศาสตร์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์

มานุษยวิทยาและภูมิศาสตร์ ซึ่งถือเป็นศาสตร์วิชาแรกเริ่มของอาณานิคมศึกษาอันเป็นผลจากยุทธศาสตร์การให้ทุนสนับสนุนทางวิชาการของโลกตะวันตก (McVey, 1998)

นัยสำคัญของอำนาจเชิงความรู้ที่ปรากฏผ่านเอกสารข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในห้องสมุดของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเช่นที่ Walter Benjamin (1969) ได้อธิบายไว้ว่าสิ่งเหล่านี้คือการเปลี่ยนจากสิ่งที่เรียกว่าแบบแผนคุณค่าเชิงบ่มเพาะ (cult value) ไปเป็นแบบแผนเชิงคุณค่าที่ถูกนำเสนอ (exhibition value) โดยผ่านโครงการพัฒนาห้องสมุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ได้รับบริจาคจากองค์กรมูลนิธิและมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังเช่นกรณี ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ (Rufus D. Smith Library) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ. 1951 และได้กลายเป็นห้องสมุดทางด้านสังคมศาสตร์แห่งแรกของประเทศไทย รวมถึงในช่วงทศวรรษ 1970–1980 ที่กลุ่มนักวิชาการไทยได้แปลตำราวิชาการตะวันตกที่สำคัญจำนวนมากสำหรับใช้เพื่อการเรียนการสอน ญาณวิทยาความรู้แบบตะวันตกจึงกลายเป็นแบบแผนความคิดที่สำคัญต่อการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แก่สังคมไทย (Abraham, 1999) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในห้วงเวลานั้นจึงถูกกำหนดคุณลักษณะความรู้จากภายนอก (exogenous character) ด้วยกระบวนการผลิตองค์ความรู้ตามศาสตร์วิชาของโลกวิชาการตะวันตก ขณะที่นักวิชาการพื้นเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เองต่างก็สละวณอยู่กับความเป็นชาติและชาตินิยม (Lombard, 1995) ดังเช่นแบบแผนความคิดของนักวิชาการไทยต่อการศึกษาเชิงภูมิภาคนั้นยังคงมีมุมมองแบบไทยเป็นศูนย์กลาง (Thai-centric) (Winichakul, 2005) เหล่านี้ต่างมีผลต่อการผลิตชุดความรู้เชิงภูมิภาคที่ได้เข้ามาปรับแต่งภูมิทัศน์ความรู้ ภูมิภาคแห่งนี้

ช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นพบว่าขอบข่ายของสาขาวิชารัฐศาสตร์นั้นมีอำนาจนำเชิงการอธิบายเหนืออาณานิคมศึกษา โดยที่ศาสตร์วิชาทางด้านรัฐศาสตร์เริ่มมีอิทธิพลในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ดังเช่นที่ Benedict Anderson (1978) ได้ชี้ให้เห็นถึงบริบทอันเปราะบางของอาณานิคมศึกษาที่ก่อรูปขึ้นภายใต้บริบทความรู้จากประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงยุคหลังสงคราม สงครามเย็น และวาทกรรมการพัฒนาในประเทศกำลังพัฒนา สาขาวิชารัฐศาสตร์จึงได้กลายเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้เพื่อการอธิบายภูมิภาคแห่งนี้ไว้อย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันองค์ความรู้จากเอกสารเก่าๆ ในห้องสมุดก็ดูจะมีเพียงสาขาวิชาประวัติศาสตร์เท่านั้นที่เป็นศาสตร์วิชาสำคัญลำดับต้นๆ จากมรดกคิดตั้งแต่แรกเริ่มของกลุ่มนักวิชาการในยุโรปที่หลบหนีออกมาภายหลังจากการยึดครองของกองทัพนาซี ซึ่งได้ย้ายเข้ามาพำนักและศึกษาวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา (Bowen, 2000) และต่อมาได้ร่วมกันก่อตั้งสถาบันวิชาการต่างๆ ภายใต้อำนาจศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (the Center for Southeast Asian Studies) ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อน

การศึกษาเชิงภูมิภาคภายใต้บริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของศาสตร์วิชาเกี่ยวกับอาณาบริเวณศึกษาครั้งสำคัญ

ในช่วงกลางทศวรรษ 1990 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและมีประเด็นวิชาการที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นมากกว่าศาสตร์วิชาที่เคยมีอยู่เพื่อการอธิบายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (McVey, 1995) การศึกษาในสาขามานุษยวิทยาจึงเริ่มได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ดังตัวอย่างการศึกษาชุมชนดั้งเดิมในภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่ซึ่งเต็มไปด้วยชนบทแห่งวิถีวัฒนธรรมเกษตรกรรม (O'Connor, 1995) พร้อมๆ กับชุดการอธิบายใหม่ๆ ที่ท้าวด้วยความล้าสมัย สังคมหลากหลายชาติพันธุ์ ชนบททางศาสนา อุดมการณ์การเมืองแบบอนุรักษนิยม เป็นต้น กรอบแนวคิดสารัตถนิยมจึงมีความสำคัญต่อการกิจการสร้างพื้นที่ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ไว้ซึ่งแบบแผนดั้งเดิม พร้อมๆ กับพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ (Kolluoglu-Kirli, 2003) ความซับซ้อนเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายต่อการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชิงวิพากษ์ซึ่งได้นำมาสู่วิธีวิภาษมานุษยวิทยาเชิงประวัติศาสตร์ (historical anthropology) อันเพื่อการอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบทั่วไปทางวัฒนธรรมและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมซึ่งสำคัญต่อการวางกรอบแนวคิดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Bowen, 2000)

จากบริบทดังกล่าวข้างต้นนั้นสะท้อนถึงการลำดับความสำคัญให้แนวทางการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่นั้นเกี่ยวข้องกับสาขาสังคมศาสตร์เป็นสำคัญ ด้วยเพราะแง่มุมเชิงวิชาการต่างให้ความเชื่อมั่นต่อการสร้างข้อโต้แย้งเชิงแนวคิดทฤษฎีมากกว่าการให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณศึกษา ดังเช่น Shamsul A. Baharuddin (2005) กล่าวไว้ถึงทิศทางการสร้างความรู้เชิงสังคมศาสตร์เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นมักมุ่งอธิบายถึงบริบทของความเป็นพหุสังคม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนภายใต้บริบทการข้ามพรมแดน ขณะที่แนวทางการศึกษาเฉพาะพื้นที่ในระดับอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นถือได้ว่าช่วยกระชับแน่นเชิงพื้นที่การศึกษาให้มีความลุ่มลึกยิ่งขึ้น (McVey, 1998) ดังที่สะท้อนผ่านกระบวนการเชิงแนวคิดทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์ที่ได้ผลัดเปลี่ยนกันเพื่อทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมเอเชียไว้อย่างหลากหลายในทุกๆ การโต้แย้งได้นำมาซึ่งการถกเถียงของเหล่าผู้เชี่ยวชาญภูมิภาคศึกษา สถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษากลายเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความเข้มข้นในเชิงวิชาการ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการก่อรูปเชิงภูมิภาคผ่านแนวคิดสากลนิยม

การเริ่มต้นขึ้นของกระบวนการสร้างอาณาบริเวณความรู้แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นสามารถอธิบายผ่านแนวคิดสากลนิยมที่สังเกตเห็นได้จากความมุ่งมั่นของเหล่านักวิชาการอาณาบริเวณศึกษา

ที่ต่างร่วมกันสร้างให้ชุดความรู้เชิงประวัติศาสตร์นั้นก่อเกิดขึ้นและมาพร้อมๆ กับอำนาจการอธิบายไว้อย่างทั่วไปภายใต้ร่มเงาของบรรพตศึกษา (oriental studies) (Emmerson, 1984) ดังตัวอย่างสถาบันวิชาการที่ก่อตั้งขึ้นไว้อย่างมากมายเมื่อครั้งอดีตทั้ง สถาบันศิลปะและวิทยาศาสตร์แห่งปัตตาเวีย (Batavia Society for the Arts and Sciences) สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (École française d'Extrême-Orient: EFEO) สยามสมาคม (Siam Society) และสมาคมวิจัยสังคมพม่า เป็นต้น (Day & Reynolds, 2000) แต่ทว่าหากย้อนลำดับความตามประวัติศาสตร์แล้วจะแลเห็นเงื่อนงำของการสืบค้นสู่การนิยามนั้นๆ ต่างสร้างขึ้นบนผลประโยชน์ของเจ้าอาณานิคมที่ต้องการอ้างสิทธิ์ในการปกครองรัฐต่างๆ ณ ดินแดนตะวันออกไกล

หมุดหมายสำคัญเพื่อการทำความเข้าใจดินแดนแห่งนี้มีจุดเริ่มต้นขึ้น ณ บริเวณรอบๆ ช่องแคบมะละกาโดยเฉพาะบริบทของบริติชมาลายา (Malaya British) ขณะที่ในช่วงยุคสมัยอาณานิคมนั้นกรุงย่างกุ้งและกรุงฮานอยเป็นเสมือนเมืองแห่งคลังความรู้และแหล่งรวมเหล่าผู้รู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Reid & Diokno, 2003) ด้วยบทบาทนำของเหล่านักวิชาการดังเช่น George Coedès เมื่อครั้งที่มิบบทบาทสำคัญที่สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ ประจำกรุงฮานอยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1911–1917 (Pelras, 1978) ในขณะที่ D.G.E. Hall ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์คนแรกแห่งมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1921–1934 (Reid & Diokno, 2003) และตามที่ Benedict Anderson (1992) กล่าวย้อนไว้ถึง ณ ห้วงเวลาแห่งยุคอาณานิคมได้เริ่มต้นขึ้นเหล่าข้าราชการอาณานิคม (colonial scholar-administrators) ถือเป็นกลไกแรกเริ่มและสำคัญที่สุดของระบอบปกครองอาณานิคมทั้งการเข้าถึงผู้คน แหล่งข้อมูลหลักฐานพร้อมๆ กับงานวิชาการต่างๆ แต่ทั้งนี้รากฐานความรู้ที่สร้างขึ้นในช่วงยุคสมัยอาณานิคมนั้นต่างล้วนเป็นไปเพื่อการสืบค้นไม่ใช่เพื่อการสังคายนาองค์ความรู้ ขณะที่ความซับซ้อนยิ่งทวีมากขึ้นเมื่ออาณาเขตแห่งภูมิภาคถูกอธิบายไปพร้อมๆ กับเส้นเขตแดนเหล่านั้นที่ขีดทับแทนความจำเพาะทางวัฒนธรรม พื้นที่ทางนิเวศวิทยา ประวัติศาสตร์การเมือง ณ ภูมิภาคแห่งนี้ (Chou & Houben, 2006)

สู่ยุคเริ่มต้นของอาณาบริเวณแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาเมื่อคำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นได้ถูกกล่าวขานถึงอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1943 เมื่อ Lord Louis Mountbatten ใช้ตั้งเป็นชื่อกองบัญชาการฝ่ายสัมพันธมิตรเขตการรบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia Command: SEAC) ซึ่งในขณะนั้นไม่ได้กำหนดตามขอบเขตทางภูมิศาสตร์แต่กำหนดตามยุทธศาสตร์ฐานการบังคับบัญชาใหญ่ของฝ่ายสัมพันธมิตรที่รวมถึงเขตอาณานิคมซีลอน (British Ceylon) ซึ่งคือประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน (Reid, 1994) ในขณะที่พัฒนาการของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เฉียดได้ก็เป็นกำแพงสะท้อนถึงความเป็นภูมิภาคที่ถูกประกอบสร้างขึ้นและเปลี่ยนผ่านไปตามบริบทที่สำคัญๆ ทั้งยุคอาณานิคม ยุคสงครามและยุครัฐชาติซึ่งล้วนน่าสง่าให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีจุดเน้นในเชิงภูมิรัฐศาสตร์อันนำไปสู่การศึกษาภูมิภาคที่เน้นวิธีการเชื่อมสัมพันธ์กับโลกอย่างมีนัยสำคัญ (Reid, 1999)

จุดเริ่มต้นของการศึกษาเชิงภูมิภาคในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกอ้างอิงไว้กับบริบทสงครามเย็นตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ (Cold War-based geography) ด้วยเพราะบทบาทของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนสำคัญต่อการนิยามพื้นที่ตามภูมิยุทธศาสตร์ไว้อย่างมั่นคง และส่งผลให้ภูมิภาคแห่งนี้ถูกนิยามอย่างใหม่ไว้ด้วยความรู้ทางภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitical intelligence) ซึ่งนั้นได้เปลี่ยนรูปร่างและรูปแบบของอาณาบริเวณศึกษาไปมากภายหลังการสิ้นสุดสงครามเย็นในช่วงทศวรรษ 1990 ขณะที่ความเข้าใจเชิงภูมิรัฐศาสตร์ก็เพียงพอเป้าหมายอันสูงคือการนำเสนอแผนการรณรงค์เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และยุทธวิธีในสมรภูมิสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1-2 พร้อมๆ กับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศด้อยพัฒนา สภาวะเหล่านี้กลายเป็นกับดักสำคัญต่อการอธิบายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาเมื่อมีเพียงมุมมองพื้นที่แห่งรัฐเป็นสำคัญ (Van Schendel, 2005) จากอิทธิพลของวาทกรรมเกี่ยวกับประเทศโลกที่สามที่ได้จัดวางชุดองค์ความรู้อันสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาในโลกสมัยใหม่ พร้อมๆ กับบทบาทรัฐที่มุ่งมั่นต่อการพัฒนา (developmental state) ตามหลักการพัฒนาระหว่างประเทศ และภายใต้กรอบแนวคิดสากลนิยมเดียวกันนี้เองแบบแผนความรู้ว่าด้วยการพัฒนาจากกรณีภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้นำเสนอแบบแผนการพัฒนาเหล่านี้ไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก

นับจากอดีตทศวรรษของเหล่านักวิชาการจากหลายสาขาวิชาที่ได้ร่วมประดิษฐ์สร้างอัตลักษณ์ของภูมิภาคแห่งนี้ผ่านการนิยามความเป็นภูมิภาคจากภายนอก ดังปรากฏในหลายคำอธิบายที่ถูกสร้างขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดนิภาพแห่งความเป็นปีกแผ่นของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ไม่มากนักน้อย (Bowen, 2000) นับตั้งแต่คำว่า อาณาจักร โซเมีย (Zomia) อินเดียไกล (Further-India) หมู่เกาะในภูมิภาคมาลายู (Nusantara) แหลมทอง (Golden Chersonese) วงไพบลูย์ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพา (The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere) เอเชียตะวันออกเฉียงไกล (Evers & Gerke, 2001) รวมถึงยังปรากฏคำว่าเอเชียแปซิฟิก เอเชียอาคเนย์ และสุดท้ายสู่การนิยามถึงรัฐในภูมิภาคแห่งความร่วมมืออาเซียนซึ่งทรงอิทธิพลต่อการรับรู้ภายใต้จินตนาการเดียวกัน ในฐานะพลเมืองอาเซียนในปัจจุบัน

กระบวนการภูมิภาควิถีทัศน์ที่ทรงพลานุภาพต่อระเบียบวาระของความร่วมมือแห่งรัฐแบบพหุภาคีนั้นได้แผ่ขยายไปสู่ความร่วมมือในหลายๆ มิติ ทั้งบทบาทกลุ่มนักวิชาการที่ตอบสนองต่อกระบวนการโลกาภิวัตน์และปรากฏการณ์ข้ามพรมแดน ขณะที่บทบาทของ

สถาบันความร่วมมือเชิงภูมิภาคต่างก็นำเสนอคุณค่าและอุดมการณ์ที่มีร่วมกันผ่านสื่อมวลชนต่างๆ เพื่อนำส่งโลกทัศน์อย่างใหม่สู่แต่ละท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงบทบาทขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ที่มีร่วมกันขับเคลื่อนที่ประเด็นทางสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งเรื่องความเท่าเทียมทางเพศศาสนา เชื้อชาติพันธุ์ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ถือเป็นความท้าทายต่อการศึกษาเชิงภูมิภาคในปัจจุบันที่ว่าด้วยความสามารถในการจัดการเชิงภูมิภาคให้ได้อย่างเหมาะสมอันนำมาสู่แนวทางการศึกษาเปรียบเทียบเชิงภูมิภาค (comparative regionalism) (De Lombaerde, 2010) ด้วยความมุ่งหวังที่จะช่วยขยายฐานคิดการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นพร้อมกับการเชื่อมประสานสู่ภูมิทัศน์ความรู้ใหม่ ขณะเดียวกันการศึกษาภาคสนามอย่างหลากหลายวิธีวิทยาที่เกิดขึ้นนั้นจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางความคิดซึ่งสุดท้ายแล้วในทุกๆ ชุดความรู้ที่ก่อเกิดขึ้นจะช่วยถักทอและเชื่อมประสานไปสู่สิ่งที่เรียกว่าความเป็นสากลทางการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาได้มากยิ่งขึ้น

การปรับโครงสร้างภูมิทัศน์ทางปัญญาสู่ญาณวิทยาหลังโครงสร้างนิยม

ภายใต้ภูมิศาสตร์แห่งใหม่ที่ซึ่งสลายพรมแดนอาณาเขตลง (de-territorialization) สู่การเชื่อมบริบทเชิงพื้นที่ไว้ในหลากหลายระดับและไหลผ่านระหว่างกันนั้นได้นำไปสู่ข้อเสนอต่อแนวทางการศึกษาสังคมมนุษย์ที่จะต้องก้าวพ้นเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เคยมีอยู่ซึ่งความจำเพาะของพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นๆ อาณาบริเวณศึกษาจำเป็นต้องขยายมุมมองเชิงญาณวิทยาอย่างใหม่ด้วยกระบวนการทำความเข้าใจต่อสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยของเอเชีย พร้อมกับการพัฒนาเชิงแนวคิดทฤษฎีที่สามารถเข้าถึงการอธิบายสภาวะที่ซับซ้อนของอาณาบริเวณศึกษาได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น ด้วยอาศัยแนวทางการศึกษาตามกรอบคิดเกี่ยวกับกายภาพแห่งพื้นที่ (geography) และบรรพกาลแห่งพื้นที่ (spatiality) นี้จะนำไปสู่แนวคิดทฤษฎีที่มีอำนาจต่อการอธิบายรูปแบบการแตกตัวอย่างกระจัดกระจายในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเพียงพอ (Jackson, 2003a) จากในอดีตการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเราในแต่ละพื้นที่ตามขอบข่ายภูมิศาสตร์ตามแต่สาระสำคัญอันเป็นคำตอบที่ต้องการด้วยการพิจารณาจากข้อมูลและหลักฐานที่มีแต่ในปัจจุบันคือกระบวนการศึกษาอย่างใกล้ชิดในฐานะปฏิบัติการแห่งจินตนาการ (Appadurai, 2003) เพื่อนำไปสู่การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะสามารถเก็บเกี่ยวความคิดเชิงจินตนาการและนวัตกรรมความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา

ดังความที่กล่าวไว้ในข้างต้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นเป็นแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสากลนิยมมาโดยตลอดซึ่งสังเกตเห็นได้จากความจำเพาะของการอธิบายนั้นๆ ตามแต่ช่วงเวลาของการเคลื่อนไหวของโลกว่างวิชาการภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ (Bonura & Sears, 2007) ขณะที่กรอบศึกษาเชิงสังคมศาสตร์นั้น

ทรงอิทธิพลอย่างสำคัญต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาด้วย เพราะว่าการเชื่อมโยงไว้กับชุดแนวคิดทฤษฎีหลังอาณานิคม (แนวคิดหลังสมัยใหม่ แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม แนวคิดหลังลัทธิมาร์กซ์) และแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาซึ่งได้กลายมาเป็นกรอบการศึกษาที่สำคัญของอาณานิคมศึกษามากยิ่งขึ้น (Burgess, 2004) รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อการนึกคิดและการประกอบสร้างแนวคิดต่างๆ อันสอดคล้องไปทั้งกระแสความคิดเชิงวิพากษ์ต่อกระบวนการทัศน์แบบบูรพคดีนิยมและนำมาสู่การรื้อถอนแนวคิดแบบตะวันตกในห้วงเวลาดังกล่าวนั้นถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำมาสู่การปฏิวัติประวัติศาสตร์แนวใหม่ที่ว่าด้วยแนวคิดการตีความแนวใหม่ผ่านวิธีการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาด้วยกระบวนการทำงานภาคสนามซึ่งสำคัญต่อการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Abraham, 1999) ด้วยศาสตร์วิชาต่างๆ อย่างเป็นพหุวิทยาการ และสหวิทยาการซึ่งกระบวนการความคิดเหล่านี้สำคัญต่อการก้าวข้ามข้อจำกัดระหว่างมุมมองที่ให้อุโรปเป็นศูนย์กลางหรือเอเชียเป็นศูนย์กลาง

ภาวะความคลุมเครือในความต่างทรงสนะของการตีความนั้น ได้มีแนวทางการศึกษาแบบปฏิฐานนิยมที่เข้ามาเติมเต็มความสมบูรณ์ของกระบวนการศึกษาเชิงอาณานิคมศึกษามากยิ่งขึ้นและนำเสนอให้อาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาเป็นศูนย์กลางสำหรับการผลิตสร้างความรู้เชิงทฤษฎีที่สำคัญยิ่งในโลกวิชาการ (Chou & Houben, 2006) การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทุกวันนี้ได้ถูกยกระดับโครงสร้างภูมิทัศน์ทางปัญญาไว้อย่างถึงพร้อมและเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ๆ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิความรู้เกี่ยวกับภูมิภาคแห่งนี้จากสาขาวิชาต่างๆ ได้นำเสนอมุมมองทางทฤษฎีที่แตกต่างกันนั้นได้เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหลายๆ ศาสตร์วิชาต่างมุ่งหมายอย่างสำคัญสำหรับการผลิตความรู้เชิงทฤษฎีโดยอาศัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะหน่วยเชิงพื้นที่สำหรับพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันได้แก่ การพันพัวแห่งวิถีเกษตรกรรม (agricultural involution) รัฐนาฏกรรม (theatre state) ชุมชนจินตกรรม (imagined communities) การเมืองแบบจักรวาลวิทยา (galactic polity) ภูมิกาย (geobody) และเศรษฐกิจคุณธรรม (moral economy) เป็นต้น ซึ่งแนวคิดที่สำคัญทางด้านสังคมศาสตร์เหล่านี้ได้พัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ด้วยรากฐานความรู้ที่ประสานเชื่อมโยงระหว่างญาณวิทยา กรอบคิดเชิงจริยธรรม และฐานที่มั่นในเชิงทฤษฎี

ในขณะที่กระบวนการศึกษาเปรียบเทียบเชิงภูมิภาคด้วยมุมมองของโลกสมัยใหม่ภายใต้บริบทการข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรมที่กำลังเพิ่มทวีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้น วาระข้ามชาติแบบใหม่ได้กลายเป็นสาระสำคัญของการวิจัยและการเรียนการสอนเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในปัจจุบัน ขณะที่การปะทะกัน

ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ขอบต่อพื้นที่ระหว่างเขตแดนในยุคที่ไร้ซึ่งพรมแดนนั้นได้กลายเป็นสนามความรู้ที่ใคร่สนใจและนำมาสู่งานวิชาการด้านชายแดนศึกษา (borderland studies) ที่เน้นศึกษาการเคลื่อนไหวในมิติความเป็นท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องพัวระหว่างชนพื้นเมือง พิธีกรรมทางศาสนา การละเล่นทางวัฒนธรรม และการข้ามทางวัฒนธรรม ภายใต้บริบทพื้นที่ท้องถิ่นชายแดนซึ่งมีปรากฏการณ์เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องและหลากหลายมิติ ขณะที่การมีอยู่ซึ่งความแตกต่างกันในแต่ละหน่วยของท้องถิ่นชายแดนสามารถอาศัยวิธีการศึกษาที่ผสานการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (area-focused analysis) เพื่อให้ได้การวิเคราะห์เชิงภูมิภาคอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างการอธิบายถึงความเป็นชาติพันธุ์อื่นในฐานะคนพลัดถิ่นนั้นต้องอาศัยการวิเคราะห์ด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแบบพหุสนาม (multi-sited ethnography) (Abraham, 1999)

มิติท้องถิ่นชายแดนที่เชื่อมโยงสู่ภูมิภาคนั้นกลายเป็นพื้นที่ความรู้ที่สำคัญอันนำมาสู่การศึกษาด้วยแนวทางมานุษยวิทยาที่จะช่วยเปิดพื้นที่ของการมองหาความหลากหลายและความซับซ้อนในท้องถิ่นชายแดนอันเป็นขอบพื้นที่ทางการเมืองและเขตแดนของรัฐหนึ่งๆ ระหว่างเส้นเขตแดนระหว่างสองรัฐนั้นๆ ที่ได้สร้างช่วงชั้นทางสังคมในภาวะคนชายขอบของชนกลุ่มน้อยไว้ ณ อาณานิคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์แต่มีรูปแบบชีวิตทางสังคมและรากฐานวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน (King, 2001) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวกรอบแนวคิดพหุมานุษยวิทยาโลก (world anthropologies) ซึ่งมีอำนาจต่อการอธิบายจึงเริ่มได้รับความสนใจในเชิงวิชาการเพิ่มมากยิ่งขึ้นและได้ขยายมาสู่การศึกษาอาณานิคมศึกษาแนวใหม่ที่เรียกว่าเพื่อนบ้านศึกษา (neighbor studies) (ยุคติ, 2555) ภายใต้อาณานิคมชายแดนเปรียบดังสนามวิชาการที่เปิดกว้างขึ้น ที่มาพร้อมๆ กับแนวคิดหลังสมัยใหม่และแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาอันเข้าขว่นต่อความใคร่รู้ของผู้คนนั้นมีส่วนสำคัญต่อความเคลื่อนไหวในเชิงวิชาการมากยิ่งขึ้น (Burgess, 2004)

อนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาจึงว่าด้วยแนวปฏิบัติการของอาณานิคมศึกษาเพื่อเข้าถึงรากฐานของแขนงวิชาโดยอาศัยการศึกษาวิจัยข้ามพรมแดนที่พร้อมต่อการอธิบายประเด็นวิชาการใหม่ๆ (Bonura & Sears, 2007) เมื่ออัตลักษณ์เชิงภูมิภาคที่แข็งแกร่งกว่าและใหม่กว่านั้นกำลังเกิดขึ้นภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังที่ Ariel Heryanto (2007) ชี้ชวนให้เห็นถึงภาคส่วนที่ไม่ใช่วิชาการที่ได้ขยายพื้นที่เครือข่ายเชิงภูมิภาคร่วมกันผ่านอุตสาหกรรมสื่อบันเทิงสมัยใหม่ อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมสมัยนิยมเหล่านี้เป็นมุมมองใหม่ๆ ภายใต้บริบทใหม่แห่งจุดบรรจบกันของผู้คน ความคิดอุดมการณ์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมโลกในปัจจุบัน ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องพัฒนาวิธีการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาให้สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชีวิต พื้นที่ซึ่งมีความแตกต่าง

ทั้งทางด้านการคิด จิตใจและกิจกรรมของผู้คนที่ต่างก็พร้อมจะเปลี่ยนไปสู่ความขัดแย้งและความร่วมมือ รวมทั้งสามารถอธิบาย โนคติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าและกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้ได้ อย่างแม่นยำ (Appadurai, 2003)

ความตระหนักถึงช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางความคิดที่มีต่อข้อถกเถียงต่ออาณาบริเวณศึกษาที่อยู่ระหว่างขอบเขตความรู้แบบเก่า (ชาติ อารยธรรม) คือระหว่างความรู้เชิงศาสตร์วิชาความรู้เชิงพื้นที่นั้น ได้นำมาสู่กรอบคิดใหม่ที่เรียกว่าองค์ความรู้เฉพาะพื้นที่ (area-based disciplinary knowledge) ซึ่งสำคัญต่อการศึกษเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยความเท่าทันต่อการมีอยู่ซึ่งภาวะซ้อนทับของชุดความรู้ที่อธิบายเกี่ยวกับความเป็นภูมิภาค (Mignolo, 2000) และถือเป็นแนวทางการศึกษาอาณาบริเวณศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการศึกษาที่อาศัยการเคลื่อนไหวทางปัญญา (intellectual movements) ที่หลากหลายและมีชีวิตชีวา รวมถึงการให้ความสำคัญต่อความต่างแบบของวงศาวานเครือ (heterogeneous genealogies) นั้นจะช่วยกำหนดเลือกรูปแบบวิธีการทางประวัติศาสตร์และบริบทของการศึกษาเพื่อจะเป็นกรอบทิศทางและองค์ประกอบเชิงกระบวนการที่อาณาบริเวณการศึกษาในช่วงเวลาและในสถานที่ที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม (Szanton, 2002: 3) ความคิดใหม่ๆ และทุกการค้นพบใหม่ๆ นั้นสำคัญยิ่งที่จำต้องมีจินตนาการทางวิชาการ (academic imagination) เพื่อที่จะแพร่ขยายความรู้ให้กว้างขวางขึ้นบนพื้นที่ของการสนทนาร่วมกัน พร้อมกับส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศซึ่งนั้นจะช่วยปลูกเร้าให้เกิดการบ่มเพาะความคิดใหม่ๆ พร้อมกับความเบิกบานแห่งความรู้ที่จะก่อเกิดขึ้นไว้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

ทรงสนะสังท้าย

ดินแดนตะวันออกไกลแห่งนี้เปรียบดังสถานีอันเป็นชุมทางความคิดและเส้นทางภาคสนามของเหล่าผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการจากหลายภูมิภาค บริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะห้องทดลองทางสังคมศาสตร์เพื่อการบ่มเพาะความรู้และต่อยอดแนวคิดทฤษฎี นับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาถือว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับเนื่องตั้งแต่บริบทยุคอาณานิคมตะวันตกสู่การกำเนิดของรัฐชาติ การต่อสู้เชิงอุดมการณ์ทางการเมืองช่วงสงครามเย็นได้นำมาสู่บริบทแห่งภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญ และสุดท้ายของศักราชระหว่างรัฐภายใต้ระเบียบวาระการพัฒนาและความร่วมมือเชิงภูมิภาคตั้งแต่เส้นทางที่เดินทางสู่ขนานกันไปเมื่อตลอดห้วงเวลาของการพัฒนาการของศาสตร์วิชาในโลกวิชาการตะวันตกที่เติบโตขึ้นนั้นได้นำส่งแบบปฏิบัติการเชิงทฤษฎีมาเพื่อการอธิบายพัฒนาการของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสำคัญ

การย้อนทบทวนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะพื้นที่ความรู้เชิงประจักษ์และด้วยว่าอาณาบริเวณความรู้เป็นภาววิสัยที่อาศัยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้นำมาสู่จุดเริ่มต้นของการสมททานไว้กับกระบวนการที่ค้นคว้าความรู้ความคิดแบบสารัตถนิยมที่มุ่งค้นหาแก่นสารทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันท่ามกลางความหลากหลาย ขณะที่ความคิดแบบสังคมนิยมมีส่วนอธิบายทุกๆ ปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยความคิดแบบสัมพัทธนิยมที่ซึ่งการตีความตามบริบทนั้นๆ สำคัญต่อการมีอยู่และเป็นอยู่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่กรอบคิดภูมิภาคนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้มข้นขึ้นตามระบบโลกที่เปลี่ยนผ่านไปตามระเบียบวาระของเสรีนิยมใหม่และประชาคมระหว่างประเทศรวมถึงวาระข้ามชาติแบบใหม่ (new transnational agenda) เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อสารัตถะสำคัญของการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในปัจจุบัน

ทิศทางของการบูรณาการอาณาบริเวณศึกษาและการศึกษาเชิงเปรียบเทียบนั้นปรากฏขึ้นทั่วโลกดังจะเห็นได้จากสาขาวิเทศคดีศึกษา (international studies) และสาขาโลกคดีศึกษา (global studies) ซึ่งเติบโตขึ้นนั้นสอดคล้องกับแนวทางการอธิบายของ Basedau และ Köllner (2007) เกี่ยวกับอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative area studies: CAS) นั่นคือการเติบโตขึ้นของอาณาบริเวณศึกษาเพื่อที่จะสร้างการอธิบายอย่างเชื่อมประสานในแต่ละหน่วยทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านกระบวนการวิธีการศึกษาที่สามารถตีความข้ามบริบทได้ด้วยมุมมองแบบพหุสาขานิยมโดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่และการศึกษาบริบทในเชิงปฏิบัติการร่วมด้วย ขณะเดียวกันแนวโน้มของการศึกษาแบบสหวิทยาการนั้นมีทิศทางที่มุ่งไปสู่การศึกษาแบบข้ามศาสตร์วิชา (trans disciplinary) อันเพื่อเติมเต็มช่องว่างความรู้ต่างๆ และพร้อมยกระดับไปสู่การก่อรูปเป็นศาสตร์วิชาใหม่ๆ ให้แก่โลกวิชาการ

พันธกิจสัมพันธ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาต่อโลกวิชาการนั้นอาจมีระดับที่แตกต่างกันไป ดังตัวอย่าง เครือข่ายนักวิชาการของสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาแห่งสหราชอาณาจักร (Association of Southeast Asian Studies in the United Kingdom: ASEASUK) นั้นมีการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิภาคที่ไม่ได้อยู่บนฐานคิดของการมีองค์ความรู้เฉพาะพื้นที่ด้วยพหุวิทยาการ (non-area-based multidisciplinary) แต่เป็นเพียงองค์ความรู้เชิงพื้นที่สำหรับศึกษาตามศาสตร์วิชา เช่น เพศสภาพศึกษา สื่อและภาพยนตร์ศึกษา ความมั่นคงศึกษา และการศึกษารพัฒนา เป็นต้น ในขณะที่สาขาเอเชีย-อเมริกันศึกษา (Asian American studies) ในประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นสะท้อนถึงความรู้เชิงอาณาบริเวณศึกษาที่กำลังสร้างการอธิบายในลักษณะข้ามผ่านเชิงภูมิภาคและศาสตร์วิชามากยิ่งขึ้น รวมถึงเครือข่ายวิชาการเอเชียศึกษาที่ขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นนำมาสู่การเติบโตขึ้น

ของวงวิชาการด้านเอเชียแปซิฟิกศึกษา (Asian-Pacific studies) ในปัจจุบัน

สุดท้ายนี้ การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษานั้นจำเป็นต้องยึดหลักในเรื่องความต่อเนื่องเชิงพื้นที่และความต่อเนื่องของช่วงเวลาแห่งความรู้ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญของการสร้างความรู้เชิงอาณานิคมศึกษา ในทุกจังหวะก้าวที่เคลื่อนผ่านไปตามแรงขับเคลื่อนจากโจทย์วิชาการใหม่ๆ เพื่อสร้างภูมิรู้ภูมิคิด ขณะเดียวกันนี้ สิ่งสำคัญคือการย้อนทบทวนถึงชุดความหมายใดบ้างที่ถูกทอดทิ้งไว้อันละเลยไปจากนัยสำคัญที่เคยไม่ใช่ของเราเมื่อครั้งอดีตเหล่านั้น รากฐานแห่งความหมายซึ่งสำคัญต่อการสืบย้อน ทบทวนและสร้างการอธิบายอย่างเป็นธรรมชาติที่ควรจะเป็นในหลากหลายมุมมองแห่งศาสตร์วิชา มิติความรู้ที่ล้วนทั่วเหล่านั้นจะช่วยสร้างการอธิบายอย่างรู้แจ้งต่อปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน ขณะที่การขยายขอบเขตที่ความรู้แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาอย่างมีพันธกิจสัมพันธ์สู่บริบทใหม่ภายใต้ประชาคมอาเซียน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมนั้นจะนำไปสู่ความเท่าทันต่อสถานการณ์ และเพื่อการเติบโตอย่างเข้มแข็งทางวิชาการแห่งอุษาคเนย์ศึกษาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “สายธารแห่งฐานคิดและศาสตร์วิชาว่าด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา (Development of the Essential Principles and Fundamental Concepts of Southeast Asian Studies)” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2557

เอกสารอ้างอิง

- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2558). ปริศนาอุษาคเนย์: การเมืองและพลวัตของอาณานิคมและอาณานิคมศึกษา. *อาเซียนปริทัศน์*, 1(2558), 1–36.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2555). เพื่อนบ้านศึกษา: อาณานิคมศึกษาแบบใหม่. *ชุมชนทางอินโดจีน: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริทัศน์*, 1(1), 41–53.
- Abraham, I. (1999). *Weighing the balance: Southeast Asian studies ten years after*. New York, NY: Southeast Asia Program, Social Science Research Council.
- Abu-Lughod, J. (1989). *Before European hegemony: The world system A.D. 1250–1350*. New York, NY: Oxford University Press.

- Anderson, B. (1978). Studies of the Thai State: The State of Thai studies. In B. A. Eliezer (Ed.). *The State of Thai studies: Analyses of knowledge, approaches, and prospects in Anthropology, Art History, Economics, History, and Political Science*. Athens, OH: Ohio University Centre for International Studies, Southeast Asia Program.
- Anderson, B. (1992). The changing ecology of Southeast Asian studies in the United States, 1950–1990. In C. Hirschman, C. F. Keyes & K. L. Hutterer (Eds.). *Southeast Asian studies in the balance: Reflections from America*. Michigan, MI: the Association for Asian Studies.
- Appadurai, A. (2003). Grassroots globalization and the research imagination. In A. Appadurai (Ed.). *Globalization*. Durham and London, UK: Duke University Press.
- Basedau, M., & Köllner, P. (2007). Area studies, comparative area studies, and the study of politics: Context, substance, and methodological challenges. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 1(1), 105–124.
- Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In W. Benjamin. (Ed.). *Illuminations*. New York, NY: Schocken Books.
- Bonura, C., & Sears, L. J. (2007). Introduction: Knowledges that travel in Southeast Asia area studies. In L. J. Sears (Ed.). *Knowing Southeast Asian subjects*. Seattle, WA: WA University of Washington Press, Singapore: NUS Press.
- Bowen, J. R. (2000). The inseparability of area and discipline in Southeast Asian studies: A view from the United States. *Moussons*, 1(16), 3–19.
- Burgess, C. (2004). The Asian studies crisis: Putting cultural studies into Asian studies and Asia into cultural studies. *International Journal of Asian Studies*, 1(1), 121–136.
- Chen, K. H. (2010). *Asia as method: Toward deimperialization*. Durham, NC: Duke University Press.
- Chou, C. & Houben, V. (2006). Introduction. In C. Chou & V. Houben (Eds.). *Southeast Asian Studies: Debates and New Directions*. The Netherlands: International Institute for Asian Studies and Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Coedès, G. (1968). *The Indianized States of Southeast Asia*. Translated by Susan Brown Cowing. Honolulu, HI: East-West Center Press.
- De Lombaerde, P. (2010). The Problem of Comparison in Comparative Regionalism. *Review of International Studies*, 36(3), 731.

- Emmerson, D. K. (1984). Southeast Asia: What's in a Name?. *Journal of Southeast Asian Studies*, 15(1), 1–21.
- Emmerson, D. K. (2008). Southeast Asia in Political Science: Terms of Enlistment. In E. M. Kuhonta, D. Slater & T. Vu. (Eds.). *Southeast Asia in Political Science: Theory, Region, and Qualitative Analysis*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Evers, H. D. & Gerke, S. (2001). *Contemporary Southeast Asian Studies: An Outline*. Germany: Department of Southeast Asian Studies University of Bonn.
- Heryanto, A. (2007). Can there be Southeast Asians in Southeast Asian studies?" In L. J. Sears (Eds.). *Knowing Southeast Asian Subjects*. Seattle, WA: University of Washington Press.
- Huan, M. (1970). Ying yai shêng lan chiao chu. In F. Cheng-Chun & J.V.G. Mills. (Eds.). *The overall survey of the ocean's shores*. Cambridge, UK: Published for the Hakluyt Society at the University Press.
- Jackson, P. A. (2003a). Space, theory, and hegemony: The dual crises of Asian area studies and cultural studies. *Sojourn Journal of Social issues in Southeast Asia*, 18(1), 1–41.
- Jackson, P. A. (2003b). Mapping poststructuralism's borders: The case for poststructuralist area studies. *Sojourn Journal of Social issues in Southeast Asia*, 18(1), 42–88.
- Klein, J. T., & Newell, W. H. (1997). Advancing interdisciplinary studies. In J. Gaff & J. Ratcliff (Eds.). *Handbook of the undergraduate curriculum: A comprehensive guide to purposes, structures, practices, and change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- King, V. T. (2001). Southeast Asia: An anthropological field of study. *Moussons*, 3(17), 1–31.
- Kolluoglu-Kirli, B. (2003). From orientalism to area studies. *The New Centennial Review*, 3(3), 93–111.
- Lombard, D. (1995). Networks and synchronisms in Southeast Asian history. *Journal of Southeast Asian Studies*, 26(1), 10–16.
- McVey, R. T. (1995). Change and continuity in Southeast Asian studies. *Journal of Southeast Asian Studies*, 26(1), 1–9.
- McVey, R. T. (1998). Globalization, marginalization, and the study of Southeast Asia. In C. J. Reynolds & R. T. McVey (Eds.). *Southeast Asian studies: Reorientations*. Ithaca, New York, NY: Cornell University, Southeast Asia Program Publications.
- Mignolo, W. D. (2000). *Local histories/global designs: Coloniality, subaltern knowledges, and border thinking* (p. 191). Princeton, New Jersey, NJ: Princeton University Press.
- Mohtar, M. (1997). Southeast Asian studies in the university curriculum: Methodology and bureaucracy. In T. Abdullah & Y. Maunat (Eds.). *Toward the promotion of Southeast Asian studies in Southeast* (pp. 92–94). Jakarta, Indonesia: Indonesian Institute of Sciences.
- O'Connor, R. A. (1995). Agricultural change and ethnic succession in Southeast Asian States: A case for regional Anthropology. *The Journal of Asian Studies*, 54(4), 968–996.
- Pelras, C. (1978). Indonesian studies in France: Retrospect, situation and prospects. *Archipel*, 16(1), 7–20.
- Reid, A., & Diokno, M. S. I. (2003). Completing the circle: Southeast Asian studies in Southeast Asia. In A. Reid (Ed.). *Southeast Asian studies: Pacific perspectives* (pp. 93–103). Arizona State University, Arizona, AZ: Monograph Series Press.
- Reid, A. (1994). Recent trends towards future directions in Southeast Asian studies (Outside SE Asia). In T. Abdullah & Y. Manuati (Eds.). *Towards the Promotion of Southeast Asian Studies in Southeast Asia* (pp. 256–276). Jakarta, Indonesia: Indonesian Institute of Sciences.
- Reid, A. (1999). A saucer model of Southeast Asian identity. In A. Acharya & A. Rajah (Eds.). Special focus: Reconceptualizing Southeast Asia, *Southeast Asian Journal of Social Science*, 27(1), 7–23.
- Robson, S. O. (1995). *Desawarnana: (Nagarakrtagama) by Mpu Prapanca*. Leiden, the Netherlands: KITLV.
- Shamsul, A. B. (2005). Some thoughts on how knowledge on Southeast Asia came to be. *IIAS Newsletter*, 36, 3.
- Szanton, D. L. (2002). The origin, nature, and challenges of area studies in the United States. In D. L. Szanton (Ed.). *The politics of knowledge: Area studies and the disciplines*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Toulmin, S. (2003). *Return to reason*. (2nd edition). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Van Schendel, W. (2005). Geographies of knowing, geographies of ignorance: Jumping scale in Southeast Asia. In P. H. Kratoska, R. Raben & H. S. Nordholt (Eds.). *Locating Southeast Asia: Geographies of knowledge and politics of space*. Singapore: Singapore University Press and Athens, OH: Ohio University Press.

- Wallerstein, I. (1997). The unintended consequences of cold war area studies. In N. Chomsky (Ed.). *The Cold War and the University*. New York, NY: New Press.
- Winichakul, T. (2005). Trying to locate Southeast Asia from its navel: Where is Southeast Asian studies in Thailand?. In P. Kratoska, R. Raben & H. S. Nordholt. (Eds.). *Locating Southeast Asia: Geographies of knowledge and politics of space*. Singapore: Singapore University Press and Athens, OH: Ohio University Press.
- Wolters, O. W. (1994). Southeast Asia as a Southeast Asian field of study. *Indonesia*, 58, 1–17.

Translated Thai References

- Laungaramsri, P. (2015). The puzzle of Southeast Asia: Potitics, a dynamic synthesis of area and area studies. *ASEAN Annual Review*, 1(2015), 1–36. [in Thai]
- Mukdawijitra, Y. (2012). Neighbor studies: New perspectives in area studies. *Indo-China@Crossroad: Southeast Asian Review*, 1(1), 41–53. [in Thai]

